

ДОВІДКА ДЛЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ З КОНСУЛЬТУВАННЯ КЛІЄНТІВ ЩОДО ТУБЕРКУЛЬОЗУ

У межах проекту «Інновації для подолання епідемії ВІЛ» послуги, пов'язані з туберкульозом (далі – ТБ), надаються відповідно до вимог [Наказу МОЗ України №288](#) і включають:

- **первинне скринінгове анкетування** з використанням опитувальника, який додається;
- **мотиваційне консультування** людей з вираженими симптомами ТБ з метою залучення до медичних послуг;
- **скерування** людей з позитивним скринінгом на ТБ до закладів охорони здоров'я (ЗОЗ);
- **надання консультації** щодо профілактики ТБ.

КОМУ ПРОПОНУВАТИ ПОСЛУГИ?

Послуги надаються **усім клієнтам проекту, які живуть з ВІЛ**. Крім цього, ключовим групам щодо інфікування ВІЛ, зокрема:

- людям, які вживають наркотики ін'єкційно;
- чоловікам, які мають сексуальні стосунки з чоловіками;
- людям, які надають сексуальні послуги.

ЯК ЧАСТО ПРОПОНУВАТИ ПОСЛУГИ?

Скринінгове анкетування рекомендується проводити **щонайменше один раз на рік**. Якщо в будь-який момент після отримання послуг у клієнта з'являються симптоми ТБ, скринінг слід повторити.

ЯКЩО У КЛІЄНТА ПОЗИТИВНИЙ РЕЗУЛЬТАТ СКРИНІНГУ

Клієнтів із позитивним результатом скринінгового опитування слід **скерувати до сімейного лікаря** (а людей, які живуть з ВІЛ – до їхнього лікаря). Сімейний лікар оцінює ризик захворювання та, у разі потреби, скеровує на додаткові обстеження чи до фтизіатра. Фізичний супровід клієнтів до сімейного лікаря та відстеження факту їхнього звернення наразі не входять до сфери діяльності проекту.

ЯК ФІКСУВАТИ ПОСЛУГУ В ІТС «DATASHECK»

Електронна анкета для скринінгу на ТБ доступна в системі DataCheck. Після обрання послуги **«Скринінг на ТБ»** та здійснення скринінгового анкетування, надавачі послуг мають **вказати відповідний результат (позитивний чи негативний)**. Інші види послуг, зокрема консультування та скерування, надаються клієнтам, але не підлягають фіксації в електронній системі.

ПРАВИЛА БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС КОНСУЛЬТУВАННЯ

- Якщо клієнт кашляє, **запропонуйте одягнути маску** та дотримуватися правил «гігієни кашлю».
- Під час спілкування **підтримуйте дистанцію** щонайменше 2 метри. Якщо це неможливо, розташуйте клієнта під прямим кутом (90°) до себе, щоб уникнути сидіння навпроти.
- Якщо консультація проходить у приміщенні, **забезпечте провітрювання**: відкрийте вікна або встановіть режим вентиляції. Після завершення залиште приміщення, відкривши вікно для додаткового провітрювання.
- Спілкування **на відкритому повітрі** з людиною, яка кашляє, є безпечним.

КЛЮЧОВІ ТЕЗИ ДЛЯ КОНСУЛЬТУВАННЯ КЛІЄНТІВ З ПИТАНЬ ТУБЕРКУЛЬОЗУ

Туберкульоз – **виліковне інфекційне захворювання**, що передається через повітря, зокрема під час кашлю, чхання людини з активною формою ТБ. **Ризик інфікування** залежить від концентрації інфекційних частинок у повітрі й тривалості вдихання зараженого повітря.

У більшості випадків туберкульоз **не переходить в активну форму**. Багато людей уже інфіковані, але у **90%** з них активне захворювання ніколи не розвинеться. Найбільший ризик мають **члени родини, колеги та медичні працівники**, які тривалий час контактують із хворим на активну форму ТБ.

Найпоширенішим є **туберкульоз легень**, проте недуга може вражати й інші органи та системи організму. Симптоми можуть залишатися **непомітними протягом місяців** – люди часто сприймають їх як перевтому або застуду, тому звертаються до лікаря вже на пізніх стадіях.

Якщо людина хворіє на ТБ і не знає про це, вона може **несвідомо інфікувати до 10-15 осіб протягом року**. Саме тому регулярний скринінг є важливим засобом захисту для вас та ваших близьких.

Лікування на ранніх стадіях є **легшим та ефективнішим**. В Україні воно **безкоштовне** та здебільшого **амбулаторне**. Успіх залежить від своєчасного початку терапії, регулярного прийому ліків та дотримання рекомендацій лікаря.

Більш чутливими до туберкульозу є люди з ослабленою імунною системою, які:

- палять, вживають алкоголь чи наркотичні речовини;
- харчуються неправильно чи недостатньо;
- мають несприятливі умови життя;
- мають хронічні захворювання (ВІЛ-інфекцію, вірусні гепатити, онкологічні захворювання тощо);
- мають важкі фізичні чи психічні навантаження, стрес;
- ведуть малорухливий спосіб життя;
- працюють або проживають у несприятливих екологічних умовах.

Запропонуйте клієнту звернутися до сімейного лікаря, якщо він має **симптоми активної форми ТБ**:

- кашель, що триває понад 2 тижні;
- підвищена температура тіла більше 7 днів;
- задишка та біль у грудній клітці;
- зниження апетиту;
- різка втрата ваги;
- постійна слабкість;
- підвищена пітливість, особливо вночі;
- домішки крові у мокротинні.

СИТУАЦІЯ ІЗ ЗАХВОРЮВАНІСТЮ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ В УКРАЇНІ

У 2024 році в Україні [було зареєстровано](#) 18 140 нових випадків туберкульозу (включно з рецидивами). Рівень захворюваності становить 44,2 на 100 тисяч населення – на 8,7% менше порівняно з 2023 роком. Найвищі показники ТБ/ВІЛ-коінфекції зафіксовано в Одеській області – 20,5 на 100 тисяч, тоді як найнижчі у Чернівецькій – лише 0,5 на 100 тисяч. Найбільшу частку смертей серед пацієнтів із ТБ/ВІЛ відзначено у Львівській області, де вона сягає 33,8%.

КОРИСНІ ДЖЕРЕЛА

- Матеріали сайту Центру громадського здоров'я МОЗ України – [розділ «Туберкульоз»](#)
- [Наказ МОЗ України від 20.02.24 №288](#) «Про затвердження Порядку надання послуг з профілактики ВІЛ серед представників деяких ключових груп щодо інфікування ВІЛ»
- [Наказ МОЗ України від 19.01.2023 №102](#) «Стандарти медичної допомоги «Туберкульоз»
- Закон України [«Про подолання туберкульозу в Україні»](#), редакція від 14.07.2023
- [Наказ МОЗ України від 03.08.2021 №1614](#) «Порядок впровадження профілактики інфекцій та інфекційного контролю в закладах охорони здоров'я, які надають медичну допомогу в стаціонарних умовах»

СКРИНІНГОВИЙ ОПИТУВАЛЬНИК

для виявлення людей, які потребують обстеження на ТБ

Код отримувача послуг _____

Дата проведення анкетування _____

Шановний отримувачу послуг, у зв'язку з епідемією ТБ в Україні, МОЗ вжито заходи для покращення виявлення ТБ. ТБ є одним з найбільш небезпечних захворювань, яке проявляється серйозними симптомами пізно, коли вже завдано значної шкоди здоров'ю. Тому ми пропонуємо Вам відповісти на запитання, які дозволяють виявити захворювання на ранніх стадіях, що дасть змогу більш ефективно його лікувати. Просимо обвести колом Ваш варіант відповіді на кожне запитання.

№ з/п	Запитання	Відповідь	
1	Чи є у Вас кашель або покашлювання більше 2 тижнів?	Так	Ні
2	Чи є у Вас підвищення температури тіла більше 2 тижнів? Має значення навіть незначне підвищення до 37-37,2° С.	Так	Ні
3	Чи є у Вас підвищена пітливість впродовж останнього місяця, особливо вночі?	Так	Ні
4	Чи є у Вас зменшення ваги тіла з незрозумілих причин за останні 3-6 місяців?	Так	Ні
5	Чи помітили Ви підвищену втомлюваність та слабкість впродовж останнього місяця і більше?	Так	Ні
6	Чи помітили Ви задишку при незначному фізичному навантаженні: чи є напади (приступи) або повільно наростаюче неприємне відчуття утрудненого дихання, яке з'явилося останнім часом при звичайному фізичному навантаженні - хода, підйом по сходах та ін.)?	Так	Ні
7	Чи помітили Ви біль в грудній клітині?	Так	Ні
8	Чи мали Ви контакт з хворим на ТБ впродовж останніх 6-ти місяців? Контакти можуть бути сімейні, квартирні, родинні при спілкуванні з близькими друзями, колегами на роботі, навчанні, а також контакти з особами, які користуються однією спальнею, кухнею, ванною або вітальнею.	Так	Ні

Примітка: відповідь «Так» хоча б на 1 запитання з пунктів 1-4 або відповідь «Так» на три і більше запитань із пунктів 5-8 не означає, що Ви хворі на ТБ, але означає, що Вам необхідно негайно пройти обстеження на ТБ, тому що немає жодної поважної причини ризикувати здоров'ям та життям.

Прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності), підпис соціального працівника:
